

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету

від 27 квітня 2017 року
(протокол №12)

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни
підготовки бакалавр

спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

**Бердянськ
2017 рік**

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри основ здоров'я, фізичної реабілітації та екології Книш Світлана Іванівна.

кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Сичікова Яна Олександрівна.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри основ здоров'я, фізичної реабілітації та екології Шаповалова Тетяна Григорівна.

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету "20" квітня 2017 року, протокол №8

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни Охорона праці та безпека життєдіяльності складена відповідно до освітньої програми підготовки фахівців освітнього ступеня *бакалавр*, галузі 07 Управління та адміністрування, спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.

Предметом навчальної дисципліни є моделі безпеки, зокрема людини та суспільства, небезпеки, закономірності їх проявлення, способи попередження та захисту від них.

Міждисциплінарні зв'язки: у всьому світі велика увага приділяється вивченню дисциплін, пов'язаних з питаннями безпеки. Гуманітарні, природничі, інженерні науки, науки про людину та про суспільство є складовими галузі знань, яка зветься охороною праці та безпекою життєдіяльності. Важливе місце в курсі Охорона праці та БЖД відводиться екологічній культурі, соціальній екології, охороні праці, гігієна праці, пожежній безпека, інженерній психології, цивільному захисту, основам медичних знань і багатьом іншим дисциплінам.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою навчальної дисципліни “ Охорона праці та безпека життєдіяльності ” є надання знань, умінь, здатностей (компетенцій) для здійснення ефективної професійної діяльності шляхом забезпечення оптимального управління охороною праці в соціальній сфері, формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку і усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів гарантування безпеки праці на робочих місцях. Набуття студентом компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, а також формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку.

1.2. Основні завданнями дисципліни “ Охорона праці та безпека життєдіяльності ” передбачають опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятного ризику.

1.3. Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні набути таких компетентностей:

Загальні компетентності:

Інструментальні компетентності: Здатність до формування світогляду, розвитку людського буття, суспільства, природи і духовної культури.

Здатність до саморегуляції та здорового способу життя.

Системні компетентності: Здатність до формування культури мислення, її сприйняття

Спеціальні (фахові) компетентності:

Базові загальні знання. Здатність використовувати базові знання фундаментальних наук в обсязі, необхідному для здійснення професійної діяльності; володіти та використовувати знання з теорії та практики.

Та демонструвати такі результати навчання:

Базові знання з циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, які сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості;

Здатність поділяти соціальну відповідальність за діяльність організації.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3/90 (кредитів ЄКТС/години).

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни**Тема 1. Основні поняття в галузі охорони праці, терміни та визначення.**

Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном. Основні розділи дисципліни «Основи охорони праці». Суб'єкти і об'єкти охорони праці. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників.

Тема 2. Гарантії прав на охорону праці.

Правові основи охорони праці. Система управління охороною праці в галузі (СУОП), як складова системи управління охороною праці в державі, та система управління її функціонування. Структура СУОП: керівництво і служби охорони праці центральних органів управління; інженерно-технічні працівники, трудові колективи і профспілки підприємств; нормативно-правова база щодо охорони праці; наукова база і фінансування охорони праці.

Тема 3. Навчання з питань охорони праці.

Вивчення основ охорони праці у навчальних закладах і під час професійного навчання. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників під час прийняття на роботу і в процесі роботи. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки. Навчання з питань охорони праці посадових осіб. Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників. Інструктажі з питань охорони праці для вихованців, учнів, студентів.

Тема 4. Виробничий травматизм та професійні захворювання.

Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Інциденти та невідповідності. Мета та завдання профілактики нещасних випадків професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням.

Тема 5. Мікроклімат виробничих приміщень.

Основи фізіології праці. Роль центральної нервової системи в трудовій діяльності людини. Втома. Гігієна праці, її значення. Чинники, що визначають санітарно-

гігієнічні умови праці. Загальні підходи до оцінки умов праці та забезпечення належних, безпечних і здорових умов праці. Повітря робочої зони. Робоча зона та повітря робочої зони. Мікроклімат робочої зони. Нормування та контроль параметрів мікроклімату. Заходи та засоби нормалізації параметрів мікроклімату. Склад повітря робочої зони: джерела забруднення повітряного середовища шкідливими речовинами (газами, парою, пилом, димом, мікроорганізмами). Гранично допустимі концентрації (ГДК) шкідливих речовин. Контроль за станом повітряного середовища на виробництві. Заходи та засоби попередження забруднення повітря робочої зони. Вентиляція. Види вентиляції. Організація повітрообміну в приміщеннях, повітряний баланс, кратність повітрообміну. Природна вентиляція. Системи штучної (механічної) вентиляції, їх вибір, конструктивне оформлення. Місцева (локальна) механічна вентиляція.

Тема 6. Створення комфортних умов праці.

Організація служби охорони праці на підприємстві. Завдання інженерно-технічних працівників щодо забезпечення нешкідливих та безпечних умов праці. Захист працівників від небезпечних виробничих факторів. Позаплановий інструктаж. Поточний інструктаж. Технічний мінімум. Безпека виробничого процесу. Колективні засоби захисту. Нормалізація параметрів виробничого середовища. Методи і засоби контролю повітряного середовища. Освітлення. **Ефективність системи вентиляції.** Контроль параметрів повітряного середовища.

Тема 7. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек.

Охарактеризувати предмет БЖД, теоретичні основи, науки, на яких базується БЖД, теорію безпеки та ризику. Головні визначення – безпека, загроза, небезпека, надзвичайна ситуація, ризик. Аксиома безпеки життєдіяльності. Теорія безпеки та ризику. Таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек. Види небезпек: мікро- та макро-біологічна, вибухопожежна, гідродинамічна, пожежна, радіаційна, фізична, хімічна, екологічна.

Тема 8. Безпека життєдіяльності в умовах ЦЗ, захист населення в умовах НС.

Розглянути заходи та засоби захисту населення в умовах НС, організацію та проведення рятувальних і невідкладних робіт у районах лиха. Вивчити організацію роботи ЦЗ в Україні.

Тема 9. Застосування ризик орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку НС.

Загальний аналіз ризику. Індивідуальний та груповий ризик. Концепція прийняттого ризику. Головні етапи кількісного аналізу та оцінки ризику. Методичні підходи до визначення ризику. Статистичний метод. Метод аналогій. Експертні методи оцінювання ризиків. Застосування у розрахунках ризику імовірнісних структурно-логічних моделей. Визначення базисних подій. Забезпечення безпеки Принципи забезпечення безпеки за ознаками їх реалізації.

Тема 10. Організація протипожежного захисту. Комп'ютерна небезпека.

Розглянути види, чинники пожеж, класи пожеж, імовірність виникнення пожеж, джерела займання, дії людини від час виникнення пожежі, комп'ютерну небезпеку.

Тема 11. Особливості аварій та катастроф на виробництві.

Охарактеризувати підрозділи вибухонебезпечних об'єктів, уражуючі фактори, термічні та механічні ушкодження, принципи гасіння пожеж, способи припинення горіння, чорнобильська катастрофа, причини аварії та порушення, попередження надзвичайних ситуацій.

Тема 12. Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та АТО у НС.

Основні законодавчі акти з безпеки життєдіяльності. Екологічне законодавство. Основні положення Закону України "Про охорону праці". Стандартизація і нормування в галузі екології. Екологічний контроль. Органи державного нагляду за охороною праці. Трудовий договір. Екологічне право

3. Рекомендована література

1. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки: Навч. посібник/ В.В. Бегун, І.М. Науменко - К.: , 2004. – 328с.
2. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред.. проф. В.В. Березуцького. – Х.: Факт, 2005. – 348 с.
3. Гогіташвілі Г. Г., Карчевські Є.-Т., Лапін В. М. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 367 с.
4. Желібо Є. П., Баранова Н. І., Коваленко В.В. Охорона праці в органах державної податкової служби. Навч. посібник для ВНЗ. Ірпінь. - 2002.
5. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є. П. Желібо, і В.М. Пічі. – Львів: Піча Ю.В., К.: "Каравела", Львів: "Новий Світ., 2002. – 328 с.
6. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для студентів вищих закладів України . – Київ: "Каравела", 2006. – 320с.
7. Касьянов М.А., Ревенко Ю.П., Медяник В.О., Арнаут І.М., Друзь О.М., Тищенко Ю.А. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. – 284 с.
8. Катренко Л.А., Кіт Ю.В., Пістун І. П. Охорона праці. Курс лекцій. Практикум: Навч. посіб. – Суми: Університетська книга, 2009. – 540 с.
9. Концепція освіти з напрямку "Безпека життя і діяльності людини" / В.О. Кузнецов, В.В. Мухін, О.Ю. Буров та ін. // Інформаційний вісник. Вища освіта. – К.: Вид-во наук.-метод. центру вищої освіти МОНУ, 2001. – № 6. – С. 6–17.
10. Ліпкан В.А. Безпекознавство: Навч. посіб. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 208 с.
11. Михайлюк В.О. Цивільний захист: Навч. посібник. Миколаїв: НУК, 2005. – ч.1. Соціальна, техногенна і природна безпека. – 136 с.
12. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2012, - 158 с.
13. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008, - 158 с.

14. Мохняк С.М., Дацько О.С., Козій О.І., Романів А.С., Петрук М.П., Скіра В.В., Васійчук В.О., Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Львів. Видавництво НУ "Львівська політехніка", 2012.- 264 с.
15. Осипенко С.І., Іванов А.В. "Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту". Навчальний посібник. – К., 2014. – 286с.
16. Охорона праці в будівництві: Навч. посіб. посібник / за редакцією Коржика Б.М. і Іванова В.М. – Харків: Форт, 2010. – 388 с.
17. Русаловський А. В. Правові та організаційні питання охорони праці: Навч. посіб. – 4-те вид., допов. і перероб. – К.: Університет «Україна», 2009. – 295 с.
18. Сичікова Я.О. Основи охорони праці (дипломне проектування розділів з охорони праці) : Навчально-методичний посібник / Я.О. Сичікова. – Бердянськ : БДПУ, 2016. – 302 с.
19. Сичікова Я.О. Основи охорони праці (збірник задач): [навч. посіб.] / Я.О. Сичікова. – Бердянськ: БДПУ, 2016. – 200 с.
20. Сичікова Я.О. Основи охорони праці (збірник тестових завдань): [навч. посіб.] / Я.О. Сичікова. – Бердянськ: БДПУ, 2016. – 200 с.
21. Сичікова Я.О. Основи охорони праці (навчально-методичний комплекс): [навч. посіб.] / Я.О. Сичікова. – Бердянськ: БДПУ, 2016. – 600 с.
22. Сичікова Я.О. Основи охорони праці (організація індивідуальної роботи студентів денної форми навчання) : [навч. –метод. посіб.] / Я.О. Сичікова – Бердянськ: БДПУ, 2016. – 73 с.
23. Сичікова Я.О. Основи охорони праці (організація індивідуальної роботи студентів заочної форми навчання) : [навч. –метод. посіб.] / Я.О. Сичікова. – Бердянськ: БДПУ, 2016. – 70 с.
24. Сичікова Я.О. Основи охорони праці (організація самостійної роботи студентів) : [навч. –метод. посіб.] / Я.О. Сичікова. – Бердянськ: БДПУ, 2016. – 300 с.
25. Сичікова Я.О. Основи охорони праці : [навч. посіб.] / Я.О. Сичікова – Бердянськ: БДПУ, 2016. – 292 с.
26. Типова навчальна програма нормативної дисципліни “Безпека життєдіяльності” для вищих закладів освіти, К.: 2011 р.
27. Третьяков О.В., Зацарний В.В., Безсонний В.Л. Охорона праці: Навчальний посібник з тестовим комплексом на CD/ за ред. К.Н. Ткачука. – К.: Знання, 2010. – 167 с. + компакт-диск.

1. Методи навчання:

Словесні: пояснення, розповідь, лекція, бесіда (вступна, бесіда-повідомлення, бесіда-повторення).

Наочні: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.

Практичні: вправи, практичні роботи.

Методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок.

Метод навчальної дискусії – суперечка, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу.

Метод пізнавальних ігор – моделювання життєвих ситуацій, що викликають інтерес до навчальних предметів.

Метод створення ситуації новизни навчального матеріалу; метод опори на життєвий досвід здобувачів.

Метод усного контролю: основне запитання, додаткові, допоміжні; запитання у вигляді проблеми; індивідуальне, фронтальне опитування і комбіноване; метод письмового контролю; метод тестового контролю.

2. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

3. Система оцінювання:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

4. Додаткова інформація _____